

СТАНОВИЩЕ
ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА ДАРИН АЛЕКСИЕВ
„ОНТОЛОГИЗИРАНЕ НА ПОНЯТИЕТО „СОФИЯ“ В РУСКАТА
РЕЛИГИОЗНА ФИЛОСОФИЯ“
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН
„ДОКТОР“ в професионално направление 2.3. ФИЛОСОФИЯ,
СПЕЦИАЛНОСТ *ИСТОРИЯ НА ФИЛОСОФИЯТА*
от проф. дфн Нина Димитрова

Дарин Алексиев е задочен докторант към катедра „Философски и политически науки“ към Югозападния университет „Неофит Рилски“. Представеният от него дисертационен труд е с обем от 239 страници, а приведената и цитирана литература наброява 140 заглавия на руски, български и немски език. Предоставил е справка за три научни публикации по темата на дисертацията, две от които под печат.

Дисертационното изследване е посветено на твърде трудна тема, гранична за философията и богословието. При това тя не става част от националната философска традиция и интересът към нея, доколкото го има, е само историко-философски. Малко по-голямо е вниманието към нея от страна на богословите у нас (може би трябва да споменем тук името на Стефан Цанков – „Християнското всеединство като проблема в християнското богословие“ – ГСУ-БФ, 1954/55), както и публикуваната на български език в списание „Духовна култура“ статия на Георгий Флоровски „Човешката мъдрост и Премъдростта Божия“, 1922. Все пак за нас софиологичната тема си остава маргинална – на фона на преизобилната коментарна литература в днешна Русия, а и в чужбина; на фона на отекващия „спор за софиологията“, който излиза извън рамките на строго догматичната плоскост, въвлича широк кръг интелектуалци, засяга човешки съдби...

Тези обстоятелства несъмнено провокират интерес към проведено у нас изследване по темата. Дарин Алексиев има нужното образование и компетентност да се справи с нея. Предложената структура съвсем логично предпоставя едно цялостно разглеждане на историческия път на идеята за „София“, като се започне от съдбата ѝ в иудаизма, кабалата, християнския гностицизъм, мистицизма, а също и у Платон, Аристотел и Шелинг. Тази тематична реконструкция на *кръстопътницата* на София (използвам определението на Сергей Хоружий) е посочена в справката за научните приноси на труда под номер 4. Смятам обаче, че това необходимо предварително разглеждане на разбиранията за София в толкова разнообразен исторически контекст е

нарушило баланса, обхващайки половината от дисертационния труд. В оправдание на докторанта ще отбележа, че, анализирайки и коментирайки участта на София в историята на мисълта, той го прави предимно през погледа на руските софиолози (и главно на С. Булгаков). За съжаление, резултатът е повече описателност, отколкото интерпретативност и оценъчност, но фактологията е изложена старателно.

В становището си ще се съсредоточа върху предложения интерпретативен анализ на руската софиология. Няма да преразказвам съдържанието на отделните части на труда и ще премина направо към изтъкване на положителните моменти и на забелязаните пропуски.

Според мен докторантът се е справил с поставените си цели – това е общото ми впечатление от представената за обсъждане дисертация и върху него основавам крайната си оценка. И конкретно:

► ползван е достатъчно богат изворов материал за създаването на портретите на тримата руски софиолози, обект на дисертационното изследване;

► анализът на идеите на Владимир Соловьев в търсеното отношение е удовлетворителен; докторантът е положил усилия да уточни разнообразните значения, влагани от философа в това понятие, особено с оглед на задачата на дисертационното изследване, като е посочил възможностите за онтологизацията му;

► същото впечатление имам и от анализа на възгледите на Павел Флоренски, като смятам, че задължителното открояване на нюансите в тях в сравнение с тези на *основоположника* е налице;

► Дарин Алексиев отделя най-голямо внимание на творчеството на Сергей Булгаков (очевидно личен избор) и в разработката си детайлно преценява и установява специфичните черти за всеки тип софиологични построения;

► изследването непрестанно съотнася и съпоставя софиологичната мисъл с православното богословие (с учението за божествените енергии) и ясно определя несъчетаемостта им.

Основният ми въпрос към дисертанта е следният: как определя той в крайна сметка софиологичното направление в руската философия/богословие с оглед както на гностицизма, така и на догматичното православие? Съвсем основателно концепцията за София, изразяваща посредничество между Бога и тварта, е определена като заемка от гностицизма (както и специфичната гностична терминология, която също издава съответния произход), но може ли да се твърди недвусмислено, че тези руски разработки

на софийната идея са гностични като цяло? И като конкретизация на въпроса – доколко гностични са според Дарин Алексиев *поотделно* трите концепции?

В рубриката „Критични бележки“ те са от разнообразно естество:

► още в самото начало прави неприятно впечатление непрекъснатото използване на труда на Наталия Ваганова като постоянен справочник и едва ли не отправна точка на изследването на възгледите на Сергей Булгаков. Необходимо е докторантът да проявява много по-голяма самостоятелност и някаква доза критичност към използваната коментарна литература. (Тук ще вмъкна например, че за привеждания нееднократно Игор Евлампиев следва да се знае, че е привърженик на гностичен тип християнство.) Освен това, недопустимо е цитирането на „Държавата“ и Диалозите на Платон по съчинението на Ваганова. Това е задължително да бъде коригирано.

► Учудващо е, че авторът не е цитирал и не се е позовавал на един от най-добрите познавачи на руската софиология и същевременно неин критик – Сергей Хоружий. Името на Хоружий се появява на с. 181 (като липсва в литературата отзад), без обаче да окаже някакво доловимо въздействие върху оформянето на изводите. Това, разбира се, не е задължително, но би било добре авторът да познава и коментира многобройните му трудове специално по темата.

► По същия начин Василий Зенковски, също един от критиците на социологията, не присъства с изследванията си, а името му се появява (с. 203) като цитирано от Н. Ваганова. Освен това и статията му за софиологичния спор, публикувана във *Вестник русского християнского движения* от 2005/06, № 190 („Дело об обвинении о. Сергия Булгакова в ереси“) би била интересна за пресъздаването на контекста на този спор.

► При представянето на гностицизма е добре да се посочат изследванията на класиците в областта – поне тези на Ханс Йонас, вместо на цитирания по Ваганова Александър Хосроев.

► като пропуск на иначе толкова подробното изследване смятам отсъствието на едно емблематично софиологично съчинение на Сергей Булгаков върху софиологията на смъртта („Софиология смерти“, Париж, 1939). Не става въпрос за дребнаво изискване; съчинението хвърля важна светлина върху цялостния облик на софиологията на руския богослов (какъвто е той в периода на емиграция). Би било добре авторът да ползва и двутомника на близкия до С. Булгаков Лев Зандер – „Бог и мир (Миросозерцание о. Сергия Булгакова)“, Париж, 1948, написан още приживе на отец Булгаков и с неговата благословия.

Авторефератът представя адекватно дисертацията; в него е поместена справката за научните приноси, обособени в пет пункта. Първите два са тези, които „оправдават“ заниманията на Дарин Алексиев с избраната тема. Третият е формулиран така: „Обоснована е функцията на Трансценденцията чрез Софйя във възникването на крайността (тварността)“. Не разбирам смисъла на претенцията и моля докторанта за пояснение. Четвъртият принос се отнася до извършеното в първата половина на дисертацията – наистина може да се приеме за самостоятелно изследване. Петият гласи, че е осъществена критика на концепцията на С. Булгаков за Софйя като Четвърта ипостас – такава критика е осъществена (и не еднократно) доста отдавна.

В заключение: като имам предвид, че темата на дисертационното изследване не само е много трудна, изискваща усвояването и прилагането на различни компетентности, но и доста голяма – съсредоточаването само върху един от тримата руски софиолози би било достатъчно за докторат, смятам, че Дарин Алексиев се е справил успешно. Направените критични бележки са с оглед и на евентуалното отпечатване на труда. Като член на научното жури по процедурата за защита на дисертацията на тема „Онтологизирането на понятието Софйя в руската религиозна философия“ аз убедено ще гласувам с „да“ Дарин Симеонов Алексиев да получи образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.3. Философия, специалност *История на философията*.

16. 03. 2021

Подпис: .....